

บทที่ 3

ระเบียบวิธีในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกระบวนการศึกษาเป็น 10 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาที่จะทำการวิจัย
- ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ขั้นตอนที่ 3 กำหนดเค้าโครงการวิจัย
- ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ขั้นตอนที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 7 การเตรียมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้โปรแกรม SPSS/PC
- ขั้นตอนที่ 9 การวิเคราะห์ และสรุปผลข้อมูล

3.1: ปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาการวางแผนด้านที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครที่มีภูมิ
ลุ่มน้ำต่างจังหวัดเริ่มจากศึกษาประเด็นปัญหาในการศึกษา เริ่มต้นจากแนวความคิด
เรื่องกลุ่มคนรหัสเอ็กซ์ (Generation x)¹ ซึ่งมีสมมติฐานว่าคนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมที่มักจะอยู่ใน
เมืองหรือชานเมือง และมีแนวโน้มการโยกย้ายสถานที่อยู่บ่อยขึ้นพร้อมทั้ง การศึกษาเพิ่มเติม
เกี่ยวกับวงจรชีวิต (Life Cycle) ว่าคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะช่วงอายุ 23 -35 ปี จะเป็นช่วงที่มีการ
ซื้อที่อยู่อาศัย และ/หรือปรับปรุงหรือขยายที่อยู่อาศัย ซึ่งจะทราบถึงลักษณะทางเศรษฐกิจ
และสังคมของคนกลุ่มนี้ นอกจากนั้นยังทราบถึงแนวความคิดเรื่องที่อยู่อาศัยในอนาคตรวมถึง
ถึงพฤติกรรม และทัศนคติด้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของคนกลุ่มนี้ด้วย ซึ่งคาดว่าจะ
เป็นประโยชน์ทางการศึกษาข้อมูลทางด้านความต้องการที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ต่าง
จังหวัด หรือบ้านเกิดตนเอง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ ข้อมูลแนวโน้มอุปสงค์ด้านที่อยู่อาศัยทั้ง
ในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด นอกจากนั้นจะทำให้ทราบถึงแนวโน้มด้านที่อยู่อาศัย

¹Dalas Coupland, Generation x: tale for an accelerated culture. New York: St. martin's Press, 1991.

ของคนกลุ่มนี้ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบบ้านทำเลที่ตั้งที่ต้องการรวมถึงรูปแบบที่อยู่อาศัยเป็นต้น

3.2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นตอนนี้จะทำการศึกษาข้อหตุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร หนังสือวารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการทำรายงานวิจัย ตามหลัก และทฤษฎีที่กำหนดไว้ โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูลดังนี้

1. เอกสาร ได้แก่ หนังสือ เอกสารทางราชการ วารสาร หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ จาก

- หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ห้องสมุดคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ห้องสมุด สถาบันเทคโนโลยีเอเซีย (AIT)
- สำนักวิชาการ กรุงเทพมหานคร
- ฝ่ายวิชาการ สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ฯลฯ

2. ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม โดยการออกแบบสอบถาม

3.3. กำหนดเค้าโครงการวิจัย

ในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วยส่วนที่เป็นที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย ขอบเขตการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย สมมติฐานในการวิจัย วิธีการดำเนินงานวิจัย เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ จะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จะประกอบด้วยทั้งข้อคำถามปลายเปิด (Opened End) และ ข้อคำถามปลายปิด (Closed End) ซึ่งในแบบสอบถามจะประกอบด้วย 4 ตอน ที่จะถามกลุ่มตัวอย่าง ดังมีรายละเอียด

ตอนที่ 1 ด้านประวัติที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

X_1 = จังหวัดที่เป็นภูมิลำเนาเดิม

X_2 = อาศัยอยู่ในเขต หรือนอกเขตเทศบาล

X_3 = ปี พ.ศ. หรืออายุที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร

X_4 = เหตุผลในการย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร

X_5 = จำนวนครั้งที่ย้ายที่อยู่อาศัย

X_6 = เหตุผลในการย้ายที่อยู่อาศัย

X_7 = ปัญหาด้านการอยู่อาศัยในแต่ละช่วงเวลา

X_8 = การย้ายที่อยู่อาศัยหลังจบการศึกษาระดับปริญญาตรี

X_9 = เหตุผลในการย้ายที่อยู่อาศัยหลังจบการศึกษาระดับปริญญาตรี

X_{10} = ปัญหาด้านการอยู่อาศัยหลังจบปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านสภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ซึ่งจะประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

Y_1 = ลักษณะที่อยู่อาศัย

Y_2 = จำนวนสมาชิกที่พักอาศัยอยู่ด้วย

Y_3 = ลักษณะการอยู่อาศัย

Y_4 = ลักษณะความเป็นเจ้าของที่พักอาศัยปัจจุบัน

Y_5 = เหตุผลในการเลือกซื้อบ้าน

Y_6 = แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อบ้าน

Y_7 = ราคาเทียบเป็นราคาปัจจุบันของที่พักอาศัย

Y_8 = เหตุในการเลือกเช่าที่พักอาศัย หรืออยู่อาศัยกับญาติ

Y_9 = ความสามารถในการซื้อบ้านภายใน 5 ปี ของผู้ที่ไม่ใช่บ้านเป็นของตนเอง

Y_{10} = ค่าเช่ารายเดือนของผู้เช่า

หมายเหตุ $Y_5 - Y_7$ สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่บ้านของตนเอง หรือบิดามารดา
 $Y_8 - Y_{10}$ สำหรับผู้ที่เช่าหรืออาศัยอยู่กับญาติ

ตอนที่ 3 การวางแผนเรื่องที่อยู่อาศัยในอนาคต ซึ่งจะประกอบด้วยข้อคำถามดังต่อไปนี้

- Z_1 = ระยะเวลาที่จะซื้อบ้านในอนาคต
- Z_2 = การวางแผนเรื่องที่อยู่อาศัยในอนาคต
- Z_3 = ทำเลที่ตั้งที่ท่านจะซื้อบ้านในกรุงเทพมหานคร
- Z_4 = ทำเลที่ตั้งที่ท่านจะซื้อบ้านในต่างจังหวัด
- Z_5 = ลักษณะที่พิกอาศัยที่ท่านต้องการซื้อ พร้อมเหตุผล
- Z_6 = งบประมาณที่ตั้งใจจะซื้อบ้าน
- Z_7 = ทำเลที่ตั้งที่จะเช่าบ้านในกรุงเทพมหานคร
- Z_8 = ทำเลที่ตั้งที่จะเช่าบ้านในต่างจังหวัด
- Z_9 = ลักษณะที่พิกอาศัยที่ต้องการเช่า
- Z_{10} = ราคาที่คาดว่าจะจ่ายในการเช่าในอนาคต
- Z_{11} = ที่อยู่อาศัยที่จะปรับปรุงหรือขยาย
- Z_{12} = การวางแผนกลับภูมิลำเนาภายใน 5 ปี
- Z_{13} = ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อที่อยู่อาศัย
- Z_{14} = การวางแผนกลับไปตั้งรกรากที่จังหวัดเดิม

หมายเหตุ $Z_3 - Z_6$ สำหรับผู้ที่ซื้อบ้านในอนาคตภายใน 5 ปี
 $Z_7 - Z_{10}$ สำหรับผู้ที่เช่าบ้านในอนาคตภายใน 5 ปี
 Z_{11} สำหรับผู้ที่ปรับปรุงหรือขยายที่อยู่อาศัยเดิม

ตอนที่ 4 ข้อมูลภูมิหลัง

- V_1 = เพศ
- V_2 = อายุ
- V_3 = ระดับการศึกษา ($V_{3,1}$ = สาขาที่จบการศึกษา)
- V_4 = สถานภาพสมรส ($V_{4,1}$ = จำนวนบุตร)
- V_5 = รายได้บุคคลต่อเดือน

V_6 = รายได้ครัวเรือนต่อเดือน

V_7 = เงินออม

V_8 = วัตถุประสงค์การออม

V_9 = รายละเอียดค่าใช้จ่ายรายเดือน

V_{10} = ระยะเวลาการทำงานหลังจบปริญญาตรี

V_{11} = ททรัพย์สินที่เป็นที่อยู่อาศัย

V_{12} = ทำเลที่ตั้งของทรัพย์สินที่เป็นที่อยู่อาศัย

V_{13} = ททรัพย์สินที่เป็นที่ดิน

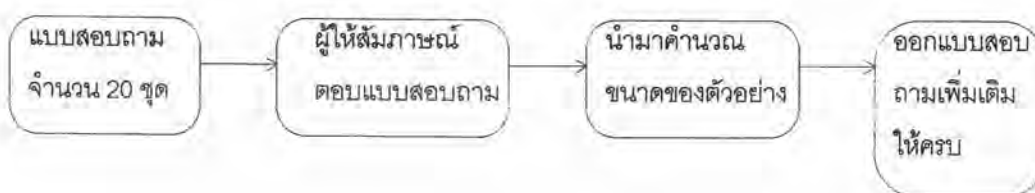
V_{14} = ทำเลที่ตั้งของทรัพย์สินที่เป็นที่ดิน

V_{15} = ทำเลที่ตั้งที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

ตัวแปรดังกล่าว จะนำตัวแปร "X" CROSSTAB กับทุกตัวแปรของตัวแปร "V" เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 2 กลุ่ม

3.5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ของประชากร ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด และเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑลนั้น พบว่าไม่สามารถหาขนาดของจำนวนประชากรได้แน่นอน ดังนั้นในการทำการวิจัยครั้งนี้ จึงมีการกำหนดขนาดของตัวอย่างจำนวน 322 ตัวอย่าง แล้วนำมาประมวลกับค่าสถิติที่จะใช้จัดทำ Parametic และ Nonparametic test ซึ่งต้องมีขนาดของ n ไม่น้อยกว่า 30 ตัวอย่างในแต่ละกลุ่มเพื่อให้ขนาดของตัวอย่างมากพอที่จะทำให้เป็น Normal Curve หรือทฤษฎี Central Limit Theorem ถ้าในแต่ละคอลัมน์ที่จะทำการศึกษาและเป็นประเด็นที่สำคัญจะมีการเก็บตัวอย่างเพิ่มเติม ทั้งนี้จะมีการทำ Pre-test ก่อนจำนวน 20 ชุด เพื่อทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามในลักษณะของความเข้าใจของผู้ตอบต่อแบบสอบถามในกลุ่มประชากรที่ต้องการจะศึกษา และข้อผิดพลาด รวมถึงในส่วนของการรายละเอียดปลีกย่อย เป็นต้น

การที่เลือกเก็บตัวอย่างจากประชากรจำนวน 322 ตัวอย่างนั้น ได้อิงตามหลักการกำหนดของ Herber and Raymond R Cotton² ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และที่ความคลาดเคลื่อนที่ 5% ซึ่งแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนขนาดของตัวอย่างที่จะทำการศึกษาตามจำนวนของประชากรที่ชอบเขตความเชื่อมั่น 95% โดยมีความผิดพลาดของความแม่นยำ 5%

ขนาดของประชากร	จำนวนตัวอย่าง
1,000	244
2,000	278
3,000	261
4,000	299
5,000	303
10,000	313
20,000	318
50,000	321
100,000	321
500,000	322

การสุ่มตัวอย่างจะมีการใช้ทั้งแบบการเลือกแบบไม่ใช้หลักทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ในสภาวะเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กล่าวคือ จะมีการเลือกตามคุณสมบัติของกลุ่มซึ่งจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. อายุตั้งแต่ 25-34 ปี เป็นผู้เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2505 - 2514
2. จบการศึกษาในลักษณะปริญญาตรี
3. ทำงานบริษัทเอกชนในเขตสีลม และบางรัก
- 4.พักอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล
5. ทำงานมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี

²Herber and Raymond R Cotton, R.C., Statistic Methods : As applied to economics business psychology education and biology education New York: Barnes + Noble, 1939.

และการสุ่มแบบใช้หลักทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ในลักษณะแบบการสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling) ซึ่งจะมีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในย่านแหล่งงานที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร นั่นก็คือเขตสีลม บางรัก ซึ่งเป็นแหล่งงานที่สำคัญ ที่คนกลุ่มที่ต้องการจะศึกษาทำงานอยู่เป็นจำนวนมาก

ในการศึกษาจะอาศัยข้อมูลจาก กองวิชาการ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร ที่มีการสำรวจข้อมูลด้านตึกสูง (สูงกว่า 5 ชั้นขึ้นไป) ในบริเวณเขต สีลม บางรัก ซึ่งจะประกอบด้วยอาคารสำนักงาน, คอนโดมิเนียม, ห้างสรรพสินค้า, โรงแรม, โรงพยาบาล รวมถึงอาคารจอดรถ เป็นต้น แต่จะเลือกเฉพาะอาคารที่เป็นอาคารสำนักงานเท่านั้น ซึ่งจะมีรายชื่อตึกดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 ชื่ออาคารสำนักงานบนถนนสีลม

ลำดับที่	ชื่ออาคารสำนักงาน	จำนวนชั้น	จำนวนใบจับฉลาก
1	GEM CENTER	40	13
2	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	60	2
3	สีดา	7	2
4	ศูนย์พลอยเอเชีย	7	2
5	หวั่งหลี	9	3
6	ปิยะและบุตร	7	2
7	ปิยะมิตร	7	2
8	เซ็นทรัลสีลม	9	3
9	ธนาคารกรุงเทพ	7	2
10	ESSEX BUILDING	8	2
11	ไทยพาณิชย์	6	2
12	ไทย	6	2
13	American International Tours	20	6
14	คาเธ่ย์	20	6
15	A + D BUILDING	7	2
16	เด็ช	7	2
17	นิมิตร	11	3

ลำดับที่	ชื่ออาคารสำนักงาน	จำนวนชั้น	จำนวนใบจับฉลาก
18	ITF	35	13
19	SSP PLACE	28	9
20	ไทยสมุทร	18	6
21	ธนาคารกสิกรไทย	7	2
22	สกุลไทย สุริวงค์ทาวเวอร์	40	13
23	NAPARA TANA	10	3
24	บุญมีการ	12	4
25	Asvin Vichit	7	2
26	กรุงเทพคริสเตียน	7	2
27	สุริวงค์	6	2
28	CCT	15	5
29	เกษม	9	3
30	ดวงทิพย์	7	2
31	ธนาคารฮ่องกง	12	4
32	ธนิยะ	25	8
33	วอล์คสตรีท ทาวเวอร์	12	4
34	ธนาคารกรุงเทพ	6	21
35	ญาติา	8	2
36	SILOM CENTER	23	7
37	รามมาแลนด์	40	13
38	ชาญอิสระ	25	8
39	ชิดลิต	9	3
40	สีลมคอมเพล็กซ์	36	13
41	คิวดล	10	3
42	สีบุญเรือง 2	7	2
43	SWISS	7	2
44	หะรินทร	18	6
45	TISCO TOWER	22	7

ลำดับที่	ชื่ออาคารสำนักงาน	จำนวนชั้น	จำนวนใบจับฉลาก
46	บุปผเจติ	15	5
47	สุวรรณทาวเวอร์	12	4
48	คาเธ่ย์ทรัสต์	10	3
49	อ็อบจ็อบเลียง	9	3
50	อับดุลราฮิม	34	13
51	OLYMPIA	8	2
52	ซาเตอร์	12	4
53	LIBERTY	23	7
54	CP TOWER	25	8
55	อาคเนย์	15	5
56	กมลลุกาศ	14	4
57	UNITED CENTER	50	16
58	สิทธิวงกิจ	17	6
59	PILOT	2	4
60	ธนาคารกรุงเทพ	32	10
61	ธนาคารไทยทนุ	17	5
62	ศิริ	8	2
63	Diamond Tower	6	2
64	Trinity complex	6	2
65	PLAZA	10	3
66	สาทรธานี	17	5
67	สาทรนคร ทาวเวอร์	32	10
68	แสงทองธานี	36	12
69	L. House	12	4
70	ว่องไววิทย์	7	2
71	Richard	30	10
72	กรุงเทพพาณิชย์การ	18	6
73	CS.Building	7	2

ลำดับที่	ชื่ออาคารสำนักงาน	จำนวนชั้น	จำนวนใบจับฉลาก
74	เศรษฐิวิรรณ Tower	20	6
75	SILOM PLAZA	6	2
76	TOWER INN	17	5
77	กองบุญมา	12	4
78	ไทยพาณิชย์	8	2
79	JEWELLY TRAD CENTER	60	3
80	ประกาวิทย์	7	2
81	สารสิน	7	2
		รวม	397

จากรายชื่อดังกล่าวข้างต้นจะนำมาคำนวณเพื่อการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แบบการจับฉลาก โดยนำจำนวนชั้นของอาคารทั้งหมดหารด้วย 3 แล้ว ปิดเศษทิ้ง จะได้ทั้งหมดจำนวน 397 ตัวอย่าง

จากนั้นจะนำไปจับฉลากลงไปจับเพื่อสุ่มเลือกอาคารที่จะทำการสุ่ม โดย 1 ใบจับฉลากจะแทนตัวแทน 10 ตัวอย่างในแต่ละอาคารเพื่อให้โอกาสในการจับฉลากเกิดขึ้นเท่า ๆ กัน โดยจะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของอาคารเพื่อขอแจกแบบสอบถาม โดยการแจกแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 397 ฉบับ และได้รับกลับคืนมาจำนวน 362 ฉบับ และได้มีการคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่ตอบรับมาสมบูรณ์ และเป็นไปตามสัดส่วนที่กำหนดในแต่ละอาคาร รวมทั้งสิ้น 322 ฉบับ

3.6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อด้วยตนเอง และผู้ช่วยจำนวน 1 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอเข้าพบผู้จัดการฝ่ายบุคคล หรือทรัพยากรมนุษย์ ที่อยู่ใน อาคารที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. บางบริษัทอาจให้แจกแบบสอบถามได้เลย แต่บางบริษัทต้องรอการอนุมัติ จึงจำเป็นต้องมีการนัดหมายเพื่อเข้าพบอีกครั้งหนึ่ง
3. แจกแบบสอบถามให้กับเจ้าหน้าที่ตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ แล้วนัดเวลาเข้าพบเพื่อเก็บแบบสอบถามคืน
4. รับแบบสอบถามคืน รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนทั้งหมด ใช้เวลา 6 สัปดาห์ แจกแบบสอบถามทั้งหมด 397 ชุด เก็บกลับมา 362 ชุด เป็นแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ ผิดพลาดทั้งหมดจำนวน 35 ชุด รวมเก็บแบบสอบถามมีครบถ้วนสมบูรณ์ พร้อมที่จะนำมาประมวลผลจำนวน 322 ชุด

3.7. การเตรียมข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ในรูปของแบบสอบถามมาแปลงเป็นรหัสข้อมูล และป้อนรหัสข้อมูลลงในโปรแกรม SPSS FOR WINDOW VERSION 6.0

3.8. การวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอรายงาน

1. ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการทำรายงานวิจัย ตามหลักและทฤษฎีที่กำหนดไว้
2. ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้มีการนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์ที่มีขั้นตอนดังนี้

- นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจความถูกต้อง และความสมบูรณ์ครบถ้วนของการตอบ และพิจารณาตัดทิ้งเมื่อมีข้อบกพร่องในการตอบแบบสอบถาม
- ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis สำหรับแบบสอบถามปลายเปิด และทำให้เป็นเนื้อหาในลักษณะปลายปิด
- นำมาลงรหัส เพื่อวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรม SPSS PC+ โดยใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ จำนวนความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ตารางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สำคัญ ในรูปตารางสัมพันธ์
- วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประมวลผล และสรุปผลการศึกษา
- นำเสนอผลการวิจัยในรูปของการบรรยาย ตาราง แผนภูมิ แผนที่ และรูปภาพประกอบ

3.9. สรุปผลข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาทำการสรุปผลการวิจัย เพื่อแสดงประเด็นสำคัญๆ ที่ได้รับจากผลการวิจัย และตรวจสอบความสอดคล้องของผลที่ได้จากการวิจัยกับสมมติฐานที่ได้ตั้งได้เพื่อเป็นแนวทางในการแสดงข้อเสนอแนะต่อไป